

Opetushallitus

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

ja

**Harjavallan kaupungin esiopetus-
suunnitelma 2024**

Sisältö

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	2
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	2
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	2
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	4
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	4
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	7
2.3	Arvoperusta	9
2.4	Oppimiskäsitys.....	10
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	10
3.	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	14
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	14
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	16
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	17
4.1	Monipuoliset työtavat	20
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	22
4.3	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	23
	Ilmaisun monet muodot	25
	Kielen rikas maailma.....	27
	Minä ja meidän yhteisömme.....	29
	Tutkin ja toimin ympäristössäni	31
	Kasvan ja kehityn	34
4.4	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	36
	Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	37
	Kaksikielinen esiopetus	37
5.	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	39
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	39
5.2	Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	42
5.3	Yleinen tuki	42
5.4	Tehostettu tuki	43
5.5	Erytynen tuki.....	45
5.6	Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	51
5.6.1	Täydentävä varhaiskasvatus esiopetuksessa	52
6.	Opiskeluhoolto	54
6.1.	Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma	55
7.	Erytyiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	62

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama-valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvu-ympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osaluoiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija -ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatusta ja opetustyön, opiskeluhoollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kuskakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹² Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

¹³ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Esiopetus on osa Harjavallan kaupungin järjestämiä varhaiskasvatuspalveluja. Esiopetuksen järjestämistä paa ja sisältöä määrittää tämä kansallisten perusteiden pohjalta laadittu ja Harjavallan kaupungin sivistyslautakunnan syyskuussa 2024 vahvistama esiopetuksen kuntakohtainen esiopetuksen suunnitelma.

Esiopetussuunnitelman tavoitteiden asettaminen on tapahtunut lasten ja huoltajien kanssa käydyssä keskustelun pohjalta. Huoltajien tarpeista lähtevä tavoitteiden asettelu antaa hyvän lähtökohdan yhteistyölle, jonka tulokset näkyvät perheiden arjessa. Tavoitteenasettelua on pohdittu lastenkokouksissa, huoltajien illoissa ja esiopetussuunnitelmakeskusteluissa. Suunnitelmaluonnosta on käsitelty henkilökunnan tiimipalaverissa ja työyksiköiden kokouksissa. Osa esiopetussuunnitelman kuntakohtaisista linjauksista on tehty yhteistyössä Harjavallan sivistystoimen sekä Suvituulen hyvinvointialueen kanssa.

Kuntakohtainen esiopetuksen opetussuunnitelma on esiopetusta järjestävien varhaiskasvatusyksiköiden yhteinen. Suunnitelma julkaistaan sähköisessä muodossa Harjavallan kaupungin internet-sivuilta.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä

esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁴, tasa-arvolaki¹⁵, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus¹⁶ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella^{17, 18}.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁹. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan²⁰. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²¹. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²². Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²³.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁴, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁵. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²⁶.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän

¹⁴ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

¹⁵ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

¹⁶ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

¹⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

¹⁸ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁹ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

²⁰ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

²¹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²² Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁵ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁶ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b (1290/1999)

identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁷. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia²⁸. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.²⁹

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³⁰. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien 9 selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³¹ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³². Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetusta järjestetään lukuvuoden aikana neljä tuntia päivässä pääsääntöisesti klo 9–13.00. Esiopetusta annetaan sivistyslautakunnan vahvistama tuntimäärä.

Esiopetus muuttui velvoittavaksi 1.8.2015 alkaen. Lain mukaan huoltaja vastaa lapsensa osallistumisesta esiopetukseen. Huoltajan tehtävänä on ilmoittaa lapsen perustellusta poissaolosta tekstiviestillä lapsen omaan esiopetusryhmään. Vaihtoehtoisesta ilmoituksen voi tehdä Wilmassa.

Mikäli lapsi on muusta syystä kuin sairaudesta johtuen estynyt osallistumaan esiopetukseen, huoltajat anovat kirjallisesti lupaa poissaoloon erillisellä lomakkeella – Lupa esiopetuksesta poissaoloon. Lupa annetaan esiopettajalta enintään viiden päivän poissaoloon. Pidemmistä poissaoloista lupa annetaan yksikön johtajalta.

Mikäli lapsella on useampia selvittämättömiä poissaoloja, kutsutaan koolle opiskeluhoillon monialainen asiantuntijaryhmä koolle huoltajan suostumuksella.

Esioppilaalla on oikeus ilmaiseen kuljetukseen, kun yhdensuuntainen matka on vähintään viisi kilometriä.

²⁷ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

²⁸ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

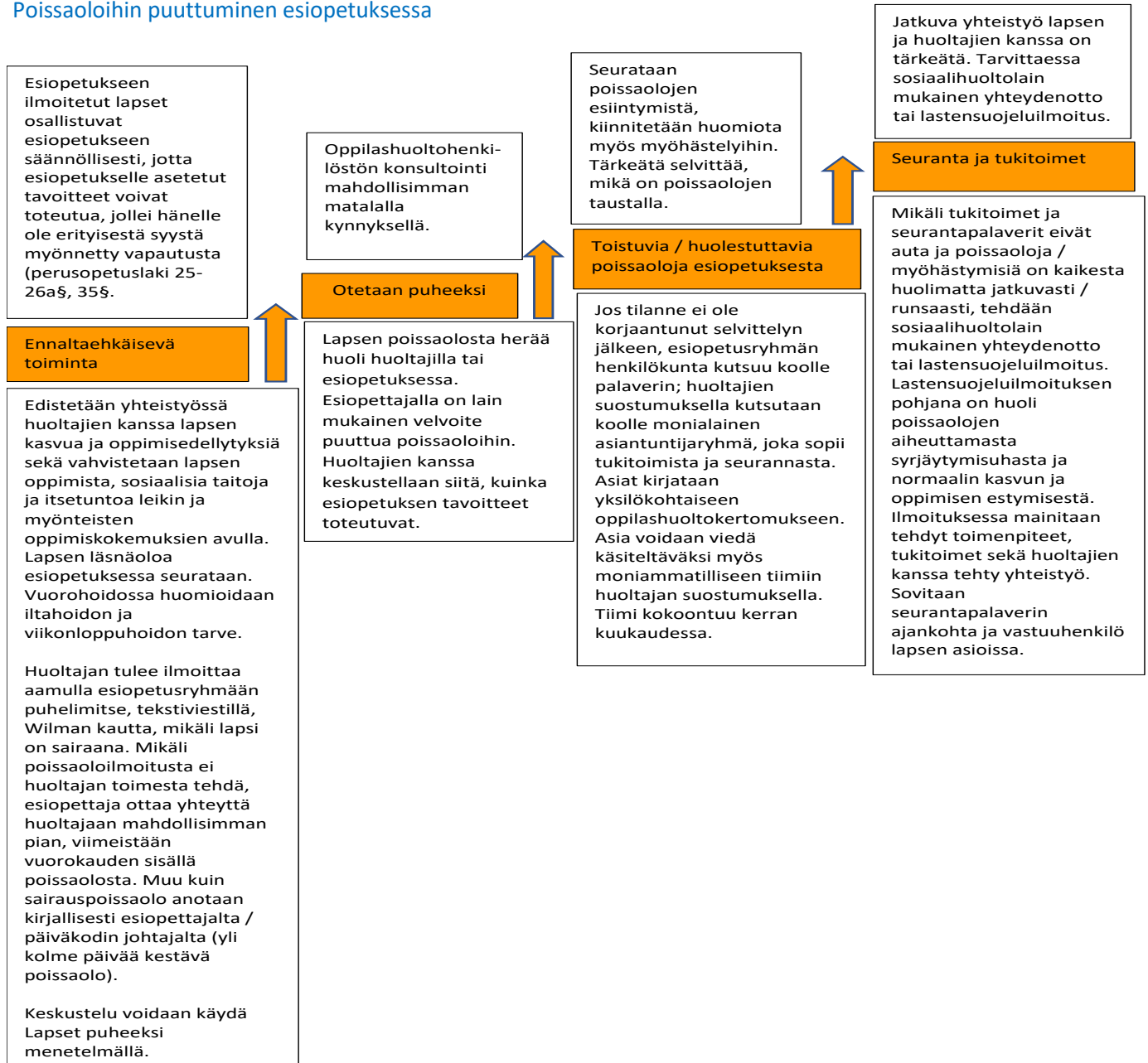
²⁹ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³⁰ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³¹ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

³² Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

Poissaoloihin puuttuminen esiopetuksessa

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohdaksi on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu josta-

vasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilas-huollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁴.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁵. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Harjavallan päiväkodeissa järjestettävä esiopetus perustuu yhteistyölle ja se nähdään perusopetusta tukevana voimavarana. Esiopetusta kehitetään perusopetuksen tavoitteenasettelu huomioiden. Esiopetuksesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja / opettajat. Esiopetusryhmissä kasvatus- ja ohjaustehtävissä voi toimia myös varhaiskasvatuksen sosionomi ja -lastenhoitajia. Jokaiseen ryhmään nimetään yksi esiopettajan kelpoisuuden omaava kasvattaja. Vaativan erityisen tuen ryhmiin on sijoitettu erityisluokanopettajan sekä koulunkäynninohjaajien vakansseja.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen tiiviillä yhteistyöllä edistetään varhaiskasvattajien osaamisen ja muidenkin resurssien tarkoituksenmukaista hyödyntämistä.

³³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

³⁴ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

³⁵ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäytäntöihin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁶.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävästä elämäntavasta periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³⁷. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Esiopetus pohjautuu esiopetuksen kansallisten perusteiden välittämiin arvoihin ja Harjavallan kaupungin koulutuspoliittisiin linjauksiin.

Esiopetukseen osallistuva lapsi kohdataan ainutlaatuisena ja arvokkaana yksilönä. Yhteisistä arvoista johdetut toiminnan periaatteemme ovat:

- lasten osallistaminen (mm. kesy-materiaali)
- huoltajien osallistaminen esim. ESIOPS keskustelut, kyselyt
- hyvät tavat
- toisten kunnioittaminen
- oikeudenmukaisuus
- erilaisuuden hyväksyminen
- leikin avulla tapahtuva oppiminen
- kestävästä kehityksen periaatteiden esillä pitäminen (mm. kierrätys, lajittelu, luonnonsuojelu, yhteisistä ja omista tavaroista huolehtiminen)

³⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁷ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

- terveelliset elämäntavat

Esiopetus on uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä perheen tausta, katsomus, arvot huomioiden ja kunnioittaen. Varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuspalvelut mukaan lukien, kehitetään lapsilähtöisesti ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa mm. kirjastopalvelut, museo, liikuntapalvelut ja seurakunta.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Esiopetusta ohjaa perusteissa mainittu oppimiskäsitys. Esiopetuksessa lapsi nähdään aktiivisena ja sosiaalisena toimijana. Lasta ohjataan löytämään ja harjaannuttamaan omia vahvuuksiaan. Oppimiskäsitys konkretisoituu esiopetuksen arjessa

- oppimisen ilona ja innostuksena
- leikin varjolla tapahtuvana oppimisena
- kehitystason ja aikaisempien kokemusten hyödyntämisenä
- lapsen osallistumisena, kuunteluna ja keskusteluna
- minäkuvan vahvistumisena
- oppimaan oppimisen taitojen kehittymisenä
- vertaisryhmän merkityksen korostamisena
- eri aistikanavia hyödyntävänä oppimisena
- lasten ja aikuisten välisen yhteistyön hyödyntämisenä ja
- oppimisen halun lisääntymisenä

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla.

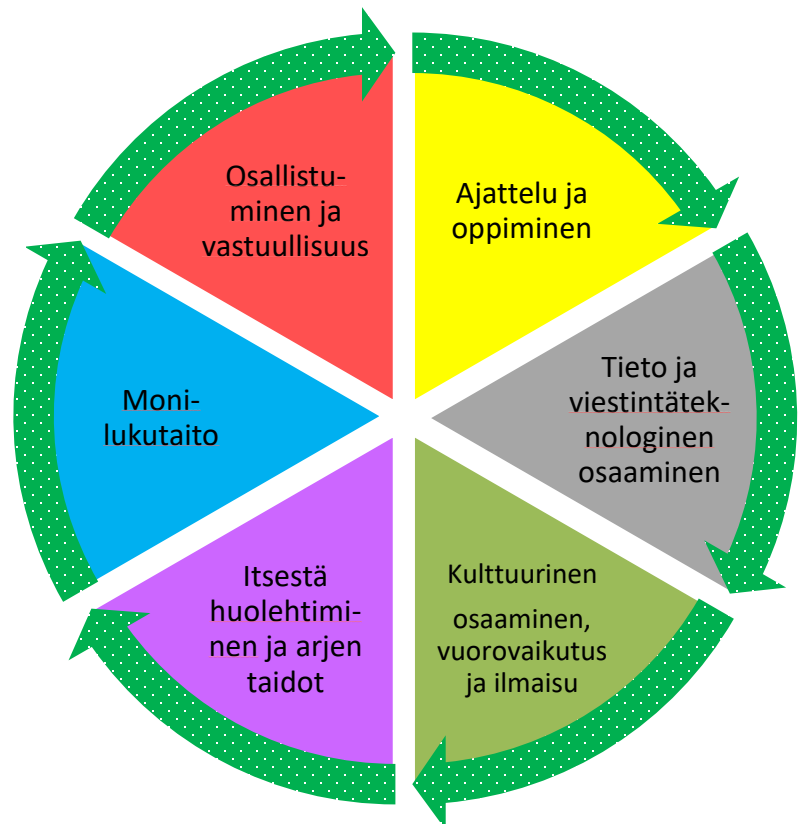
Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena³⁸. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Esiopetuksessa laaja-alaisen kasvun kehitystehtävä otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksia suunniteltaessa ja toteutettaessa. Lapsia kannustetaan omatoimisuuteen. Itsestä huolehtimisen ja arjentaitojen harjoittelulla luodaan pohjaa omatoimiselle selviytymiselle koulupolulla. Esiopetuksessa harjoitellaan ja vahvistetaan ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Menetelminä on käytössä kuvat, tutkiminen, kysyminen, yksilöohjaus, pienryhmätyöskentely, leikit, pelit, aistimateriaalit ja kiertävät liikuntakassit. Lapsia ohjataan käyttämään omia taitoja ja osaamista tavoitteena tukea elinikäisen oppimisen edellytysten kehittyminen.

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Siihen kuuluu myös kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla.

³⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Esiopetuksessa ei ole oppiainekohtaista opetusta, vaan laaja-alainen osaaminen huomioidaan kaikessa esiopetuksen toiminnassa, myös arjen toiminnoissa. Käytännössä suunnitellaan toimintaa niin, että laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueet ja niiden tavoitteet yhdistyvät. Nämä tulevat esiin tarkemmin esiopetuksen eri oppimiskokonaisuuksissa. Toimintaa järjestetään monipuolisesti siten, että lapsi oppii toimimaan sekä itsenäisesti että ryhmän jäsenenä. Lasta rohkaistaan, kannustetaan ja autetaan kehittämään ajattelun ja oppimisen taitoja. Samalla vahvistuu lapsen luottamus omaan osaamiseensa. Esiopetuksessa on käytössä esiopetuksen soveltuvia oppimismateriaaleja.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyden ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallisuuden ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallisuuden, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsenyyttä ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittävää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta

omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa³⁹. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

[Huoltajien tarpeista ja odotuksista lähtevä tavoitteiden asettelu antaa hyvän lähtökohdan saavuttaa yhteistyötä, jonka tulokset näkyvät perheiden arjessa. Laaja-alaisen osaamisen taitojen karttumista arvioidaan dokumentoimalla, havainnoimalla lasta ja kuuntelemalla lapsen huoltajia \(lapsen itsearviointi mm. Kesä-materiaalin avulla, keskustelut, esiopetussuunnitelma\).](#)

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

³⁹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenvieroa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentely-

asentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuden liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴⁰. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Esiopetuksessa lapsilla ja huoltajilla on mahdollisuus arvioida ja antaa palautetta esiopetuksen oppimisympäristöstä. Saatujen palautteiden ja ideoiden pohjalta kehitetään oppimisympäristöä mahdollisuuksien mukaan. Lasten kiinnostuksen kohteet ja ideat näkyvät esiopetuksen arjessa. Myös kirjasto, lähiluonto, kulttuurihistoriallinen ympäristö, kaupungin liikunta- ja vapaa-ajan palvelut ja mahdollisesti seurakunnat laajentavat esioppilaiden käsitystä lähiyhteisöstä ja sen perinteistä. Koulujen kanssa tehdään yhteistyötä ja hyödynnetään lähikoulujen tiloja.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen mielenkiintoa, uteliaisuutta ja oppimismotivaatiota. Se tukee lapsen aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, kokeiluihin, luoviin ratkaisuihin, asioiden monipuoliseen tarkasteluun, aloitteisiin ja omaan rauhaan.

⁴⁰ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Oppimisympäristössä on kannustava, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineet ja materiaalit ovat lasten saatavilla. Oppimisympäristön välineistö tukee lapsen monilukutaitoa. Esiopetuksessa käytetään tabletteja, tietokoneita, älytaulua ja dokumenttikameroita. Hyvä oppimisympäristö on turvallinen ja terveellinen.

Esiopetusta järjestetään Joenrannan päiväkodissa, Vinnarin vuoropäiväkodissa sekä Keskustan alakoulun vaativan erityisen tuen ryhmässä. Päiväkotien tilat ovat nykyaikaiset ja kaikki tilat ovat aktiivisessa käytössä (esim. porrastettu ulkoilu ja ruokailu, salin ja muiden tilojen käyttövuorot). Ruokailutilanteissa harjoitellaan omatoimisuutta ruokasalissa mm. ottamalla itsenäisesti linjastosta ruokaa.

Toimintakulttuuria ja oppimisympäristöä arvioidaan havainnoimalla lasta ja hänen osallistumistaan toimintaan sekä huoltajille suunnatun asiakastytyväisyyskyselyllä. Saadun arviointitiedon avulla toimintakulttuuria ja oppimisympäristöä muokataan ajanmukaisilla materiaaleilla, oppimisvälineillä ja toimintavoilla.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoillon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴¹.

⁴¹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Yhteistyön lähtökohtana esiopetuksessa on tuntea lapsen hyvinvointi, kasvu, kehitys ja oppiminen. Yhteistyötahoja ovat mm.

- huoltajat (esiopetuksen suunnitelmat, sähköinen järjestelmä, huoltajien illat, tarvittaessa tulkkipalvelut)
- ryhmien omat/talon tiimit
- varhaiskasvatuksen erityisopettajat
- päiväkotien varhaiskasvattajat
- luokanopettajat (alkuopetus), erityisopettajat
- esi- ja alkuopettajien tiimit
- hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden asiantuntijat

Esiopetuksessa yhteistyö kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalveluiden, seurakuntien ja järjestöjen kanssa on monipuolista. Yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävää yhteistyötä arvioidaan ja sovitaan esiopetusta tukevista kehittämistoimenpiteistä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunniointi. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöstä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Esiopetuksessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on osallistavaa ja kannustavaa. Ja keskeisessä roolissa on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Avoin, luottamuksellinen ja tasa-arvoinen yhteistyö on tärkeää. Huoltajia kuullaan kasvatus- ja opetussuunnitelmatyössä sekä opetussuunnitelman arvioinnissa. Huoltajan osallisuus lapsen esiopetussuunnitelman laadinnassa on tärkeää.

Esiopetuskeskustelut käydään huoltajien kanssa syksyllä ja keväällä. Esioppilas voi osallistua huoltajan kanssa sovitulla tavalla arviointikeskusteluun. Jos lapsella on tuen tarvetta, kutsutaan lapsen tulevasta koulusta edustaja mukaan huoltajan luvalla.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴². Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtymille lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Esiopetuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen siirtyessä kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Siirtymävaiheissa tiedonsiirtopalaverissa keskustellaan lapsen asioista huoltajan luvalla. Huoltaja kutsutaan mukaan lapsensa tiedonsiirtopalaveriin.

Kun lapsi vaihtaa esiopetusryhmää kunnan sisällä, esiopettaja toimittaa lapsen esiopetukseen liittyvät asiakirjat uuteen ryhmään. Lausunnot siirtyvät huoltajan kirjallisella luvalla. Perheen muuttaessa toiselle paikkakunnalle annetaan huoltajalle esiopetukseen liittyvät asiakirjat toimitettavaksi uuteen esiopetusryhmään tai kouluun.

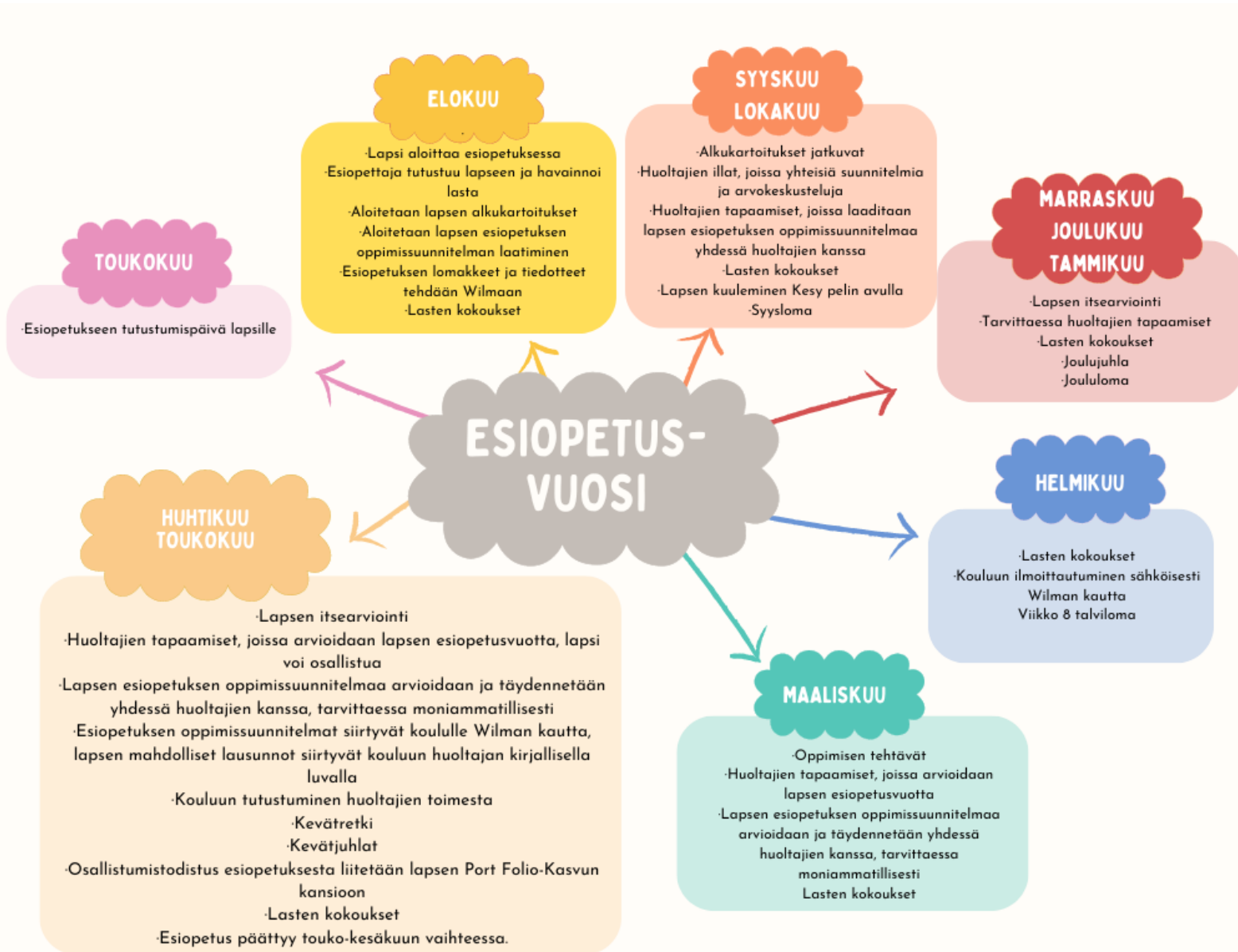
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

⁴² Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

Esiopetuksen vuosisuunnitelma

Esiopetusvuosi päiväkodeissa rytmitty vuosisuunnitelman mukaan, jossa on ennalta määritelty toiminnot tiettyinä ajanjaksoina. Lapsen oppimiseen liittyvää arviointia ja mahdollisia tukitoimia toteutetaan koko esiopetusvuoden aikana.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtavojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Esiopetuksessa toimitaan ryhmässä, pienryhmissä, pareittain ja itsenäisesti. Lastenkokouksissa lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen arjessa ja arviointiin työskentelyn onnistumista. Tämä tukee arjen osallisuutta, lasten aloitteellisuutta ja vastuuntuntoa sekä tukee lasten myönteistä itsetunnon kehittymistä.

Toimintatapoja:

- leikin eri muodot
- kokemukselliset ja toiminnalliset toimintatavat (vierailijat, vierailut)
- aistikanavien hyödyntäminen oppimisessa
- liikkuminen
- muistia ja mielikuvitusta kehittävät toimintatavat (roolileikit, sadutus, tarinat)
- pelit
- tutkiminen, päätteleminen, kyseleminen, yhdessä työskenteleminen
- kokeileminen ja itsenäisesti toimiminen
- tieto- ja viestintäteknologia
- toiminnan eriyttäminen
- monipuolinen oppimisympäristö

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴³. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁴. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁵. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁶.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁷. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute

⁴³ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁴⁴ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁵ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁶ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁴⁷ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁴⁸. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Esiopetuksessa arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Menetelminä käytetään havainnointia, dokumentointia ja erilaisia arviointeja. Arviointiin osallistuvat esiopetuksen henkilöstö, lapset sekä huoltajat.

Tavoitteellinen ja lapsen kasvua ja oppimista tukeva opetus toteutuu, kun opettaja saa tietoa lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä, oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Saatuja tietoja hyödynnetään lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa dokumentoimalla niitä lapsen esiopetussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksen opettaja seuraa lapsen kasvua, työskentelytaitoja sekä oppimisen edistymistä. Arvioinnissa hyödynnetään myös lapsen tekemiä töitä ja omia kokemuksia. Huoltajan tuntemus lapsesta ja esiopetuksen henkilöstön havainnot ovat tärkeitä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Havaintojen pohjalta opettaja suunnittelee opetusta ja muokkaa oppimisympäristöä lapsen ja lapsiryhmän tarpeiden mukaiseksi.

Lapselle annetaan rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta huomioiden lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet. Tavoitteena on tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään oppijana. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen oppimisesta ja oppimisen edistymisestä, jotta huoltajat osaavat tukea lastaan.

Lapsen itsearviointi on osa oppimaan oppimista. Lasta rohkaistaan kertomaan, mistä hän pitää, missä hän on onnistunut ja mitä hän haluaisi oppia.

Opetushenkilöstön itsearvioinnin tavoitteena on laadun ylläpitäminen ja kehittäminen. Lapsilta ja huoltajilta (keskustelut, asiakastyytyväisyyskysely) saatua palautetta hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Kevään aikana pidetään esioppilaista tiedonsiirtopalaveri, johon osallistuvat lasten tulevat luokanopettajat sekä esiopettajat. Tehostettua tukea tai erityistä tukea saavan lapsen tiedonsiirtopalaverit järjestetään sovitusti yhteistyössä lapsen tulevan opettajan kanssa huoltajan suostumuksella ja huoltaja kutsutaan mukaan.

Lapsen mukana kouluun siirtyy hänen henkilökohtainen portfolionsa, joka seuraa häntä kouluvuosina.

Lapsi saa esiopetuksen päättyessä osallistumistodistuksen esiopetuksesta.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

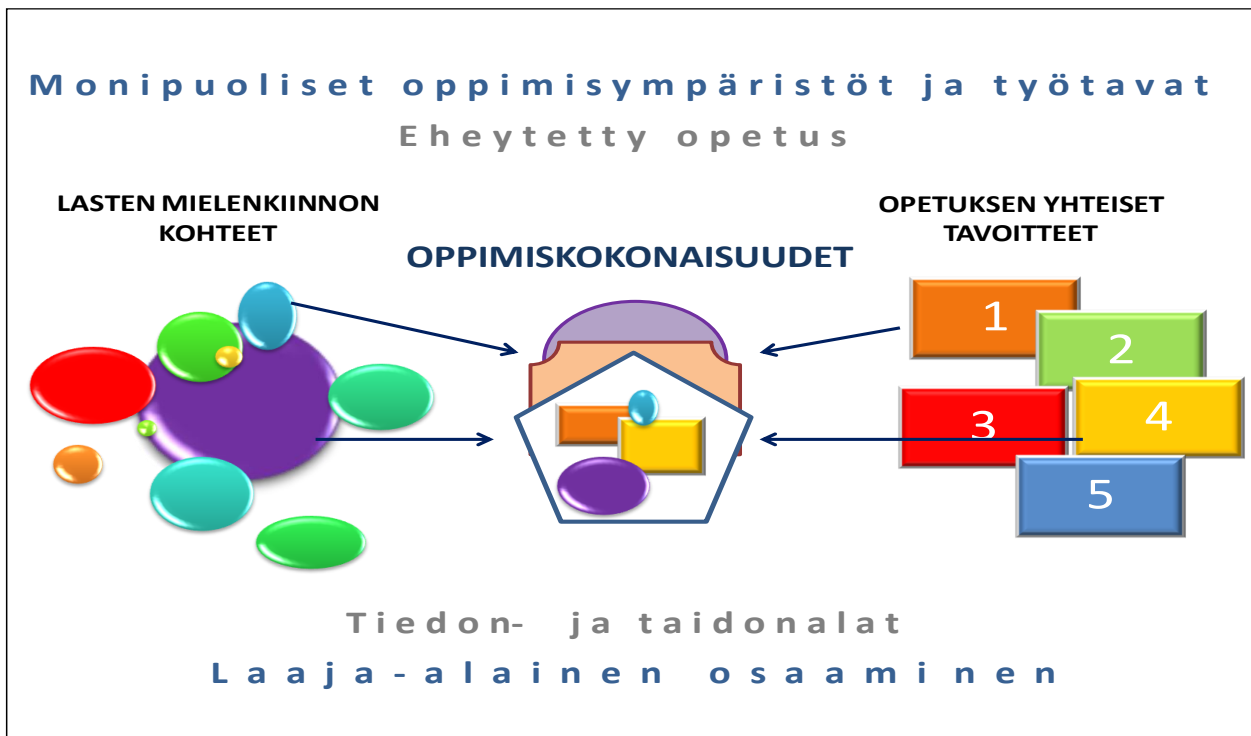
Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista

⁴⁸ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisia oppimisympäristöjä, lähiluontoa ja paikallista kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvioidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa tarjottavan **musiikillisen opetuksen** tavoitteena on tutustuttaa lapset monipuoliseen ja moniaistiseen musiikilliseen toimintaan. Lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin vahvistetaan. Musiikillisia kokemuksia tarjotaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin avulla. Lapset tutustuvat musiikin peruskäsitteisiin, soittimiin ja musiikkityyleihin.

Sisältöjä ovat:

- äänen tason, keston, voiman ja sointivärien (hidas–nopea, duuri–molli, korkea-matala) havainnoiminen
- luonnon äänien ja hiljaisuuden havainnoiminen
- rytmin tunnistaminen
- äänenkäytön harjaannuttaminen
- laulujen oppiminen
- soittamiseen (rytmi- ja keho-soittimet) tutustuminen
- musiikkiliikuntaan ja tanssiin tutustuminen
- musiikilla leikkiminen, kokeileminen ja improvisoiminen
- kokemusten saaminen yhteisestä musiikin tekemisestä
- musiikin peruskäsitteisiin tutustuminen
- konsertteihin ja esityksiin osallistuminen

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tavoitteena on innostaa lapset **käsitöiden** tekemiseen. Lapset tutustuvat erilaisiin työvälineisiin, opettelevat perustaitoja ja kokeilevat erilaisia työvälineitä ja tekniikoita. He suunnittelevat pitempikestoisen käsityön ja toteuttavat sen. Lapsia ohjataan tutustumaan käsityöperinteisiin.

Sisältöjä ovat:

- erilaisiin materiaaleihin tutustuminen
- erilaisten käsitöiden tekeminen mielikuvitusta käyttäen
- yhdessä tekeminen (mm. ryhmätyö)
- pitempikestoisen käsityön suunnittelu ja tekeminen

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Esiopetuksessa tuetaan kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tuottamalla, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Lapset harjoittelevat pitkäjänteistä työskentelyä, joka etenee suunnitteluvaiheesta työn valmistumiseen. Kokeilemalla erilaisia kuvan tekemisen tapoja, hyödyntämällä erilaisia välineitä ja materiaaleja lapsi harjoittelee hienomotorisia taitojaan. Ajattelun ja ongelmanratkaisun kehittymistä tuetaan asioita ja ilmiöitä yhdistävillä kokemuksilla. Avaruudellisen tajun hahmottamista edesautetaan kokojen ja ulottuvuuksien arviointia harjoittelemalla. Lasta kannustetaan iloitsemaan ja arvostamaan oman ja toisten työn tuloksia ja kestäväen kehityksen periaatetta.

Sisältöjä ovat:

- piirtäminen, maalaaminen
- leikkaaminen, repiminen, pistely
- askartelu
- muotoilu, rakentelu, painanta
- kuvien katseleminen ja niiden havainnoiminen
- tulkinta, kerronta ja tarkastelu; mitä tunteita herättää
- luonto ja ympäristö
- mediaesitykset
- vierailut taidenäyttelyihin ja Emil Cedercreutzin museoon

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työste-

tään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Esiopetuksessa suullisen ja kehollisen ilmaisun opetuksen tavoitteena on saada kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä.

Lapsia rohkaistaan eläytymään ja ilmaisemaan (mielikuvitus) itseään monipuolisesti. Esioppilaita rohkaistaan tunteiden tunnistamiseen, ilmaisemiseen ja vastaanottamiseen. Uusien asioiden kokemuksellinen ja elämyksellinen oppiminen sekä ryhmässä toimiminen on esiopetuksessamme tärkeää.

Sisältöjä ovat:

- ohjattu ja vapaa roolileikki
- lorut, runot ja lasten kirjallisuus
- ilmaisuharjoitukset (draama, sanataide, tanssi)
- improvisaatio, pantomiimi, mielikuvaharjoitukset ja spontaanit ilmaisut
- aisti-, rentoutumis-, tunnetila-, keskittymis- ja kontaktileikit
- teatteri, nukketeatteri, pöytä- ja varjoteatteri ja
- lasten omat esitykset

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa perustehtäviin kuuluu lasten kielellisen kehityksen ja vuorovaikutustaitojen tukeminen. Lasten kiinnostusta kieleen vahvistetaan ja heitä tutustutetaan eri kieliin ja kulttuureihin. Lasten luku- ja kirjoitustaitoa harjaannutetaan ja muokataan oppimisympäristöjä kielenkehitystä tukeväksi ja innostavaksi. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja tukiviittomia.

Sisältöjä ovat:

- kuuntelun, puhumisen, kysymisen ja keskittymisen harjoittelu erilaisissa tilanteissa
- kertomaan, keskustelemaan ja kysymään ohjaaminen
- ajattelun ja loogisen päättelykyvyn harjaannuttaminen
- kuulomuistin ja kuullun ymmärtämisen harjaannuttaminen
- sana- ja käsitevaraston laajentuminen (mm. ylä- ja alakäsitteet, ajan- ja paikan käsitteet, värit)
- sanojen merkitysten pohtiminen
- ilmaisutaitojen kehittäminen
- monipuoliseen kirjallisuuteen tutustuminen

- sanoilla leikkittely, riittely, loruilu ja rytmittely
- sana- ja lukuleikkien opettaminen
- harjaannuttaa mielikuvitusta harjaannuttaminen (mm. saduttaminen ja digitarinat)
- kielen rakenteeseen, muotoon ja merkitykseen tutustuminen
- käsitteeseen, äänteisiin, tavuihin, sanoihin ja lauseisiin tutustuminen
- kirjaimiin tutustuminen huomioiden oikeat kirjainmallit ja oikea luku- ja kirjoitussuunta sekä tarkoituksenmukainen kynäote. Esiopetuksessa käytetään seuraakkosia.
- leikilliseen kirjoittamiseen tutustuminen ja omien tekstien tuottamista käyttäen viestintä -ja tietoteknologiaa
- eri kieliä havainnoiminen: lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhutut kielet, erikieliset laulut, leikit
- tukiviittomien ja kuvien hyödyntäminen toiminnanohjauksessa
- suomi toisena kielenä S2 –suunnitelma
- Harjavallan kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyleille annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten mielenkiintoa paikallishistoriaan ja lähiyhteisöön. Harjavallan kaupungin menneisyyden tuntemus ja kulttuuriperinnön arvostaminen vahvistavat lapsen osallisuutta toimintaympäristössä. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä,

esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Sisältöjä ovat:

- tutustuminen johonkin lähiympäristön kohteeseen, kulttuuriin, historialliseen tapahtumaan tai kulttuuriperintöön
- hyödynnetään tiedon lähteenä lähiyhteisön jäseniä, esineistöä, ympäristöä, lasten huoltajia
- tutustutaan juhlaperinteisiin, kertomuksiin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin
- tehdään yhteistyötä kulttuuritoimen kanssa

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetuksessa lasten kanssa keskustellaan yhteiskunnallisista asioista. Tavoitteena on lisätä lasten tietoisuutta yhteisistä asioista ja tarjota lapsille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lähiympäristössä.

Sisältöjä ovat:

- mediaan tutustuminen ja median leikinomainen tuottaminen
- YK:n lasten oikeuksiin (mm. Unicef-päivä, Nenäpäivään, Lasten oikeuksien päivään) tutustuminen
- esiopetusryhmän sääntöjen sopiminen yhdessä lasten kanssa (lastenkokoukset, huoltajaillat)

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksessa keskeisiä tavoitteita ovat osallistuminen ja vastuullisuus. Lasten kanssa harjoitellaan sosiaalisia- ja tunnetaitoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan omat tunnetilat ja uskoa lapsen omiin mahdollisuuksiin vahvistetaan. Eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan, käytännön tilanteisiin ja lasten arkeen.

Sisältöjä ovat:

- toisten kunnioittaminen, ystävällisyys
- suvaitsevaisuus, turvataidot

- ristiriitojen selvittäminen, anteeksi pyytäminen ja antaminen, rehellisyys
- hyvät tavat ja työskentelyrauha
- käsitteet oikein – väärin, hyvä – paha
- tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
- yhteiset keskustelut
- leikit, vuorovaikutukselliset leikit
- sadut
- sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittävät materiaalit ja opetusohjelmat mm. Zones of Regulation, Kesy-materiaali, tunnekortit

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnot muuttua tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämäkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Esiopetuksessa lapsia tuetaan ymmärtämään ja kunnioittamaan omia ja toisten katsomuksellisia perinteitä ja niihin liittyviä tapoja. Tätä edistetään turvallisella ja myönteisellä ilmapiirillä.

Sisältöjä ovat:

- erilaisten katsomuksellisten perinteiden sekä niihin liittyvien tapojen kunnioittaminen
- lapsilta nousseiden erilaisten elämäkysymysten pohdinta yhdessä
- tutustuminen kirkkovuoden juhliin ja niihin liittyviin perinteisiin (mm. joulun pääsiäinen)
- yhteistyö seurakunnan kanssa

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan.

Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyttä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

[Esiopetuksessa vahvistetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsille opetetaan matemaattisten käsitteiden ymmärtämistä ja käyttämistä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa erilaisiin matemaattisiin asioihin. Erilaisia oppimisympäristöjä hyödynnetään matemaattisten asioiden havainnoinnissa. Lapsille tarjotaan mahdollisuus kysymysten esittämiseen ja vastausten etsimiseen.](#)

Sisältöjä ovat:

- liikuntaleikit, leikit, pelit, tarinat
- oppimisympäristön muokkaaminen matemaattisesti kiinnostavaksi
- luokittelu (mm. väri, koko, muoto), vertailu (mm. suurempi - pienempi, enemmän - vähemmän, samanlainen - erilainen), järjestäminen eri ominaisuuksien mukaan, sarjoittaminen
- avaruudellinen hahmottaminen, suunta-, sijainti- ja tilakäsitteet
- aikaan liittyvät käsitteet (mm. vuosi, vuodenajat, kuukaudet, viikonpäivät, vuorokausi, kalenteri, kellonajat)
- geometrinen ajattelu
- mittaaminen (keholla ja eri välineillä)
- havainnointi, päättely ja sanalliset tehtävät
- lukukäsite 0-10; lukujonot, lukumäärän laskeminen, numeroiden tunnistaminen, numero-määrä-vastaavuus, oikeat numeromallit, ja oikea luku- ja kirjoitussuunta
- rakentelu (kaksi- ja kolmiulotteisuus), askartelu ja muovailu

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Esiopetuksessa teknologia- ja ympäristökasvatuksen tavoitteena on myönteisen suhteen syntyminen lähiympäristöön ja luontoon. Lapset oppivat liikkumaan lähiympäristössä turvallisesti ja luontoa kunnioittaen sekä oppivat ymmärtämään oman toiminnan ja valintojen merkitystä.

Sisältöjä ovat:

- arjen teknologisten ratkaisujen pohtiminen (keksiminen, rakentelu, askartelu)
- luonnossa liikkuminen ja leikkiminen
- luontoon ja lähiympäristöön (myös rakennettuun) tutustuminen monipuolisesti kaikkien aistien avulla
- eläin- ja kasvikuntaan tutustuminen
- tutkiminen
- kestävä kehityksen periaatteet: jätteiden lajittelu, kierrätys, energian säästäminen

- luonnon suojelun syy- seuraussuhteiden huomioiminen
- liikennekasvatus

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa tärkeäksi tavoitteeksi on asetettu liikkumisen ilo, elämysten ja myönteisten kokemusten saaminen ja monipuoliseen liikkumiseen innostaminen. Lapsia kannustetaan omaehtoiseen sisä- ja ulkoliikuntaan. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että jokaisella on mahdollisuus liikkua omien edellytystensä mukaisesti. Iloa tuottava liikunta vahvistaa itsetuntoa, oman kehon hallintaa, motoristen perustaitojen kehittymistä (tasapaino, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot) ja tilan hahmottamista. Liikunta

tukee fyysistä kuntoa ja sosiaalisten taitojen karttumista sekä hienomotorisia taitoa. Yhteistyössä huoltajien kanssa tuetaan lasten motorista kehitystä ja kannustetaan monipuoliseen liikuntaan.

Sisältöjä ovat:

- perusliikuntataidot, liikkumistaidot, tasa-painotaidot, käsittelytaidot; Liikkuvan varhaiskasvatuksen vuosisuunnitelman mukaisesti
- liikkuminen erilaisissa ympäristöissä eri vuodenaikoina (mm. retkeily, seikkailu, hiihto, luistelu, uinti)
- monipuoliset liikuntamuodot (mm. mielikuva-, satu-, musiikkiliikunta)
- erilaiset liikuntaleikit ja -pelit sisällä ja ulkona
- erilaisten liikunta-, leikki- ja työskentelyvälineiden sekä telineiden käyttäminen (mm. palloilu, liikuntaradat)
- silmän-käden yhteistyötä kehittävät pelit, harjoitukset ja kynätehtävät

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Esiopetuksessa ohjataan hyviin tapoihin ja terveyttä edistäviin ruokailutottumuksiin. Yhdessä opitaan syömään terveellistä ruokaa ja maistamaan uusia makuja. Lasten kanssa tutustutaan suomalaiseen ruoka- ja tapakulttuuriin ja heitä ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Esiopetuksessa tutustutaan myös muiden maiden tapa- ja ruokakulttuureihin.

Sisältöjä ovat:

- säännölliset ruokailuajat ja monipuolinen ruoka
- harjoitellaan ottamaan itse ruokaa oikea määrä, minimoidaan ruokahävikki
- haarukan ja veitsen käyttö
- hyvät pöytätavat ja ruokarauha
- tarkastellaan kulutustottumuksia (mm. kierrätys, tavaroista huolehtiminen, veden kulutus)
- ruokakulttuuriin liittyvät teemaviikot

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Esiopetuksessa lasten kanssa pohditaan terveyteen liittyviä asioita.

Huomiota kiinnitetään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitykseen. Yhdessä opetellaan pitämään huolta omasta hyvinvoinnista. Lapsia ohjataan huolehtimaan päivittäisestä hygieniasta.

Sisältöjä ovat:

- säännöllinen päivärytmi
- terveelliset ruokailutottumukset, hyvät ruokailutavat
- säänmukainen ja omatoiminen pukeutuminen
- rentoutuminen, lepo, uni
- hygienia
- ulkoilu ja liikunta
- ystävyysuhteet ja hyvät vuorovaikutustaidot
- yhteistyö huoltajien, terveydenhoitajien, kuraattorin kanssa

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Esiopetuksessa lasten turvallisuus varmistetaan esiopetukselle laaditun turvallisuussuunnitelman ja toimintaohjeiden mukaisesti. Yksiköiden turvallisuussuunnitelmat tarkistetaan lukuvuosittain.

Esiopetuksen työntekijät tukevat lasten turvallisuuden tunnetta. Lasten kanssa keskustellaan heidän oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa opetellaan liikkumista lähiliikenteessä. Lapsia ohjataan yhteistyössä huoltajien kanssa käyttämään turvallisesti tieto- ja viestintäteknologiaa.

Sisältöjä ovat:

- lapsen turvataidot (mm. turvaväli-kädenmitta, koskemattomuus)
- päiväkodin turvallisuutta koskevat säännöt (mm. ryhmän säännöt, pihäsäännöt, turvallisuussuunnitelma, kiusaamisen ehkäisy-suunnitelma)
- rohkaistaan lasta kertomaan huolistaan tai mahdollisista kiusaamistilanteista
- turvallinen liikkuminen ja liikennesääntöihin tutustuminen (mm. liikenne-merkit, heijastinliivit)
- vaaratilanteiden tiedostaminen (mm. poistumisharjoitukset, 112-päivä)
- yhteistyö pelastuslaitoksen kanssa
- yhteistyö huoltajien kanssa (mm. pelien ja tv-ohjelmien ikärajasuositukset, peli-aika, nettikäyttäytyminen)

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁴⁹ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielissä ympäristöissä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai seka-ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maa-hanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

⁴⁹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkiellellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Esiopetuksen arki on kuntouttavaa toimintaa suomen kielen oppimiseksi. Suomi toisena kielenä suunnitelma kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan / lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (täydentävä varhaiskasvatus).

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä opiskeluhoito muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁵⁰. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

⁵⁰ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksessa tuen järjestämisen lähtökohtana ovat esiopetusryhmän ja lapsen vahvuudet sekä tuen tarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on huomioitava, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan tukeen.

Lapsen tuen tarpeet havaitaan usein jo ennen esiopetuksen alkua. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esiopetuksen alettua.

Lapselle annettava tuki annetaan hänen omassa esiopetusryhmässään. Moniammatillisella / monialaisella yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumo esiopetuksessa. Varhaiskasvatuksen ja opiskeluhuollon asiantuntijat (mm. terveydenhoitaja, puheterapeutti, psykologi, kuraattori), jotka osallistuvat moniammatilliseen / monialaiseen yhteistyöhön, harkitaan aina lapsikohtaisesti ja huoltajan kanssa tehdään avointa ja luotettavaa yhteistyötä.

Tiedonsiirron menetelminä käytetään:

- yhteistyötä huoltajan kanssa
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelma täydentävässä varhaiskasvatuksessa
- asiantuntijalausuntoja
- moniammatillista yhteistyötä
- monialaista opiskeluhuollon yhteistyötä
- varhaiskasvattajien ja muiden asiantuntijoiden tiedonsiirtokeskusteluja
- esiopetuksen oppimissuunnitelma
- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tehostetussa tuessa
- Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS erityisessä tuessa

Tuen kolme tasoa:

LAADUKAS JA HYVÄ ESIOPETUS				
YLEINEN TUKI Yksittäiset tukitoimet perustyyötä, kuuluu kaikille	 Arviointi- / siirtymävaihe	TEHOSTETTU TUKI Useita tuen muotoja samanaikaisesti tai säännöllisesti	 Arviointi- / siirtymävaihe	ERITYINEN TUKI Kokonaisvaltaista suunnitelmallista tukea lapsella on arvioitu tuen tarve, lausunto / diagnoosi, kuntoutussuunnitelma
Esioppilaan alkukartoitus -> Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	Pedagoginen arvio	Lapsen tehostetun tuen esiopetuksen oppimissuunnitelma	Pedagoginen selvitys	Erityisen tuen päätös -> erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä -> HOJKS
TUKIMUODOT				
Yleisen tuen tukimuodot: <ul style="list-style-type: none"> • huoltaja • eriyttäminen • oppimisympäristön ja työtapojen muokkaaminen • veo • moniammatillinen yhteistyö • monialainen opiskeluhuollon yhteistyö • osa-aikainen erityisopetus • apuvälineet • tiimityöskentely • mahdolliset avustajapalvelut 	Tehostetun tuen tukimuodot: <ul style="list-style-type: none"> • huoltaja • eriyttäminen • oppimisympäristön ja työtapojen muokkaaminen • veo • moniammatillinen yhteistyö • monialainen opiskelu huollon yhteistyö • osa-aikainen erityisopetus • apuvälineet • tiimityöskentely • mahdolliset avustajapalvelut 	Erityisen tuen tukimuodot: <ul style="list-style-type: none"> • huoltaja • eriyttäminen • oppimisympäristön ja työtapojen muokkaaminen • veo • moniammatillinen yhteistyö • monialainen opiskelu huollon yhteistyö • osa-aikainen erityisopetus • kokoaikainen erityisopetus • apuvälineet • tiimityöskentely • mahdolliset avustajapalvelut 		
TUEN JÄRJESTÄMINEN TOIMINTAMUOTOJA: ryhmäkoko, joustavat toimintatavat, pienryhmät, samanaikaisopetus, yksilöohjaus, tiimityöskentely				

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵¹. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoitoa tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Opiskeluhoito).

Esiopetuksessa tehdään avointa yhteistyötä huoltajan kanssa. Lapsi osallistuu yhteistyöhön hänelle sopivalla tavalla. On tärkeää, että myös huoltaja tukee lasta tavoitteissa.

Huoltajaa kuunnellaan, tuetaan ja ohjataan lapsen kasvun, kehityksen ja opetuksen asioissa mm. seuraavien menetelmin:

- yhdessä lapsen parhaaksi toimiminen
- keskustelut huoltajan kanssa
- vinkkejä oppimisen tukemiseen kotona (mm. harjoitteet, tehtävät, tietokoneohjelmat)
- tietoa yhteistyötahoista

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuun, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

⁵¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Esiopetuksessa lapsen tuen tarpeiden arviointi ja tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Yleinen tuki on jokaisen lapsen oikeus. Lapsen tuki järjestetään yhteistyössä esiopettajien ja muun varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä.

Esiopetusryhmän opettaja voi tehdä toimintakauden alussa alkukartoituksen lapselle, ja tämän lisäksi tiimi voi täyttää lapsen havainnointilomaketta. Näitä voidaan hyödyntää laadittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ESIOPS, joka tehdään yhdessä lapsen huoltajan kanssa. Suunnitelma päivitetään tarvittaessa.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arviointiin perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵². Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arviointiin. Kirjallisessa pedagogisessa arvioinnissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen

⁵² Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa⁵³. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Esiopetuksessa annetaan tehostettua tukea lapselle, joka tarvitsee arjessa säännöllistä tukea tai useita tukimuotoja samanaikaisesti. Lapselle laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Ennen tehostetun tuen antamista tehdään pedagoginen arvio.

Pedagogisen arvion tekee esiopettaja. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Ennen arvion tekemistä esiopettaja käyttää tarvittaessa työkalupakkilomaketta apuna tukitoimien kuvaamiseksi.

Pedagogista arviota ja tehostetun tuen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laadittaessa, yhteistyö huoltajan kanssa on tärkeää. Mikäli huoltaja on estynyt tai haluton osallistumaan arvion / suunnitelman laadintaan, voidaan ratkaisu tehostetun tuen antamisesta tehdä ilman huoltajan suostumusta. Tällöin arvioon / suunnitelmaan kirjataan, että huoltajalle on tiedotettu asiasta etukäteen.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁴. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁵. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

⁵³ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁴ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁵ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Esiopetuksessa lapsen tehostetun tuen tarve perustuu pedagogiseen arvioon. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai esiopettaja kirjaa tuen ja sen alkamisen tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan. Laatimiseen osallistuvat huoltaja ja tarvittaessa myös muita asiantuntijoita.

Tehostettua tukea annetaan lapsen esiopetusryhmässä. Tehostetusta tuesta voidaan siirtyä takaisin yleiseen tukeen. Tällöin lapselle laaditaan uusi pedagoginen arvio, joka käsitellään yhteistyössä moniammatillisesti huoltajan kanssa.

Seurantapalaverin ajankohta ja koollekutsuja sovitaan tehostetun tuen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laadittaessa.

Ennen koulun alkua pidetään tiedonsiirtopalaveri, huoltajan, esiopettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja koulun edustajan kanssa. Tarvittaessa tiedonsiirtopalaveriin kutsutaan myös muita asiantuntijoita. Tuen lomakkeet siirtyvät kouluun sähköisen järjestelmän kautta ja muut asiakirjat siirretään kouluun huoltajan kirjallisella suostumuksella.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmalista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan

lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵⁶. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Lapselle, jolle tehostettu tuki ei ole riittävää ja jonka kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu, annetaan erityistä tukea. Esiopetuksessa sekä varhennetussa esiopetuksessa erityinen tuki järjestetään lapsen omassa ryhmässä. Kun lapsi aloittaa pidennetyn oppivelvollisuuden kuusivuotiaana, hän siirtyy vaativan erityisen tuen ryhmään (Vertti). Tukea annetaan siten, että lapsi saa onnistumisen sekä oppimisen iloa ja lapsen itsetunto vahvistuu.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁵⁷. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁵⁸

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen

⁵⁶Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁵⁷ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁵⁸ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

[Ennen erityisen tuen päätöstä, varhaiskasvatuksen erityisopettaja laatii lapsesta pedagogisen selvityksen. Pedagogisen selvityksen tueksi, esiopettaja laatii kirjallisen selvityksen \(arjen koonti\) lapsen oppimisen etenemisestä. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa.](#)

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁵⁹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶⁰. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶¹. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶². Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶³. Päätös on aina perusteltava⁶⁴. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁵. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

⁵⁹ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁰ Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶¹ Hallintolaki (434/2003)

⁶² Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶³ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁴ Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

⁶⁵ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Esiopetuksessa huoltaja anoo erillisellä lomakkeella lapselle erityistä tukea. Hallinnollisen päätöksen erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Huoltajaa ja lasta kuullaan (lapsen ikä huomioiden) asiasta ja huoltajan suostumus kirjataan lomakkeelle.

” Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida muuten antaa”.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁶⁶ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat

⁶⁶ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁶⁷. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

[Erityistä tukea koskevan päätöksen teon jälkeen lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma, HOJKS. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai esiopettaja laatii sen yhteistyössä huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa.](#)

[HOJKS tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa tai lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. HOJKS siirtyy kouluun sähköisen järjestelmän kautta. Muut asiantuntijalausunnat siirretään kouluun huoltajan kirjallisella suostumuksella.](#)

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁶⁸. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden

⁶⁷ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁶⁸ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

tai kaksi vuotta.⁶⁹ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁷⁰ Päätös pidennetyistä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁷¹ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷² eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Esiopetuksessa yhteistyö huoltajan kanssa on tärkeää. Huoltajalle annetaan tietoa varhennetusta esiopetuksesta / pidennetyistä oppivelvollisuudesta. Huoltajaa kuullaan asiasta. Huoltaja anoo erillisellä lomakkeella varhennettua esiopetusta / pidennettyä oppivelvollisuutta sekä siihen liittyvää erityistä tukea. Päätöksen oppivelvollisuuden pidentämisestä tekee varhaiskasvatuspäällikkö.

Huoltajalla on mahdollisuus anoa erillisellä lomakkeella lapselle koulun aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen liitetään mahdolliset asiantuntijalausunnat. Kun koulun aloitus siirretään, lapsi jatkaa toisen vuoden esiopetuksessa.

⁶⁹ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

⁷⁰ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskeväksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁷¹ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

⁷² Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷³. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Esiopetuksessa tukiopetuksella ja osa-aikaisella erityisopetuksella vahvistetaan lapsen oppimista, oppimisedellytyksiä sekä ehkäistään pulmien monimuotoistumista. Tukiopetusta antaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa osa-aikaista erityisopetusta samanaikaisopetuksena, pienryhmissä tai yksilöopetuksena.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁴. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

⁷³ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁷⁴ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Lapsella on oikeus saada maksutta esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustajapalveluja. Tarvittavan tuen järjestämisestä tekee päätöksen opetuksen järjestäjä.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat moniammatillisesti opetuksen edellyttämien apuvälineiden käytön. Lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet kirjataan oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin. Niiden tarvetta ja käyttöä arvioidaan säännöllisesti.

5.6.1 Täydentävä varhaiskasvatus esiopetuksessa

Kun lapsi tarvitsee esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta, puhutaan täydentävästä varhaiskasvatuksesta. Täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään Joenrannan päiväkodissa ja Vinnarin vuoropäiväkodissa.

Täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Tuki ei edellytä lääkärin tai terapeutin lausuntoja vaan tuki annetaan heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsi voi siirtyä tuen tasolta toiselle tuen tarpeen mukaan. Oikea-aikaisella ja yksilöllisesti kohdenetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarpeiden arviointi ja tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Lapsen tuki järjestetään inklusiivisesti hänen omassa ryhmässään.

Lapsella on mahdollisuus saada erilaisia terapioita ulkopuolisen terapeutin toteuttamana esiopetus – ja varhaiskasvatuspäivän aikana. Terapia ei ole esiopetus – ja varhaiskasvatustoimintaa ja vastuu lapsesta

kuuluu tällöin ulkopuoliselle terapeutille. Etäterapiat toteutetaan ensisijaisesti muissa kuin kunnan tiloissa, näin toimitaan mm. puheterapian suhteen. Sosiaali – ja terveydenhuollon palveluista esim. puheterapia, fysioterapia, kuntoutuksen apuvälineet, perhetyö ei tehdä hallinnollista päätöstä. Nämä palvelut kuuluvat hyvinvointialueen palveluihin.

Lapselle annettavasta yleisen tuen tukipalveluista, tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta täydentävässä varhaiskasvatuksessa tehdään hallinnollinen päätös kunnan hallintosäännön mukaan. Varhaiskasvatuspäällikkö tekee hallinnollisen päätöksen yleisen tuen tukipalveluista, tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta. Päätökset perustuvat pedagogiseen arvioon tai pedagogiseen selvitykseen. Tarvittaessa niihin lisätään liitteeksi asiantuntijalausunnat. Arvion tehostetun tuen tarpeesta laatii varhaiskasvatuksen opettaja ja pedagogisen selvityksen erityisestä tuesta varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Ennen päätöksen tekemistä huoltajaa tai lähivanhempaa kuullaan ja hänelle kerrotaan, mitä tuki täydentävässä varhaiskasvatuksessa tarkoittaa. Huoltajalle annetaan kutsu kuulemiseen henkilökohtaisesti erillisellä lomakkeella tai sähköisen järjestelmän kautta ja kutsun kuulemiseen toimittaa varhaiskasvatuksen opettaja tai – erityisopettaja. Kun tiedoksianto tehdään sähköisessä järjestelmässä, tulee huoltajalta saada kuittaus tiedon saamisesta. Jos huoltaja ei ole kuitannut kutsua kuulemistilaisuuteen sähköisessä järjestelmässä, huoltaja allekirjoittaa lomakkeen. Huoltajan kuuleminen toteutetaan suullisesti esim. lapsen vapupalaverissa tai erillisessä kuulemistilaisuudessa. Kuulemisen suorittaa pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Hän esittää hallinnollisen päätöksen tekijälle lapsen tuen tarpeen päätöksen tekoa varten.

Huoltajalle annetaan kaksi viikkoa aikaa tutustua päätöksen perusteena oleviin asiakirjoihin (sähköisessä järjestelmässä tai paperiversiona) ja kertoa kuulemistilaisuudessa oma näkemyksensä päätöksen teon kohteena olevaan asiaan. Tarvittaessa huoltajalle ilmoitetaan, että määräajan noudattamatta jättäminen ei estä päätöksen tekemistä.

Huoltajat täyttävät kuulemistilaisuudessa erillisen lomakkeen, jossa kysytään huoltajan suostumus tuen antamiseksi. Lapsella on kuitenkin oikeus saada tukea ilman huoltajan suostumusta. Huoltajalla on oikeus valittaa hallinnollisesta päätöksestä. Hallinnollinen päätös tehdään viipymättä.

Tuki on käytössä täydentävässä varhaiskasvatuksessa, vaikka huoltaja tekisi oikaisuvaatimuksen hallinnollisesta päätöksestä. Hallinnollinen päätös muutetaan tai kumotaan, mikäli lapsen tuen tarve muuttuu.

Kun lapsi muuttaa toiselta paikkakunnalta Harjavaltaan tai hän osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen ja hänellä on tuen tarve, tehdään uusi hallintopäätös.

Päätökset sisältävät tuen muodot (pedagogiset-, rakenteelliset- ja hoidolliset), varhaiskasvatuspaikan ja tukipalvelut. Päätös tehdään koskemaan täydentävää varhaiskasvatusta. Jos lapsella on ollut hallintopäätös tukipalveluista tai tuesta varhaiskasvatuksessa, tuki jatkuu esiopetuksessa täydentävässä varhaiskasvatuksessa, eikä uutta hallintopäätöstä tarvitse laatia. Tuen tarpeen muuttuessa, laaditaan uusi hallintopäätös. Päätökset arkistoidaan Harjavallan arkistosuunnitelman mukaisesti.

Vaativan erityisen tuen ryhmässä (Vertti- ryhmä) esiopetuksen lisäksi aamu- ja iltapäivätoimintaa tarvitseva lapsi osallistuu koulun järjestämään aamu- ja iltapäivätoimintaan.

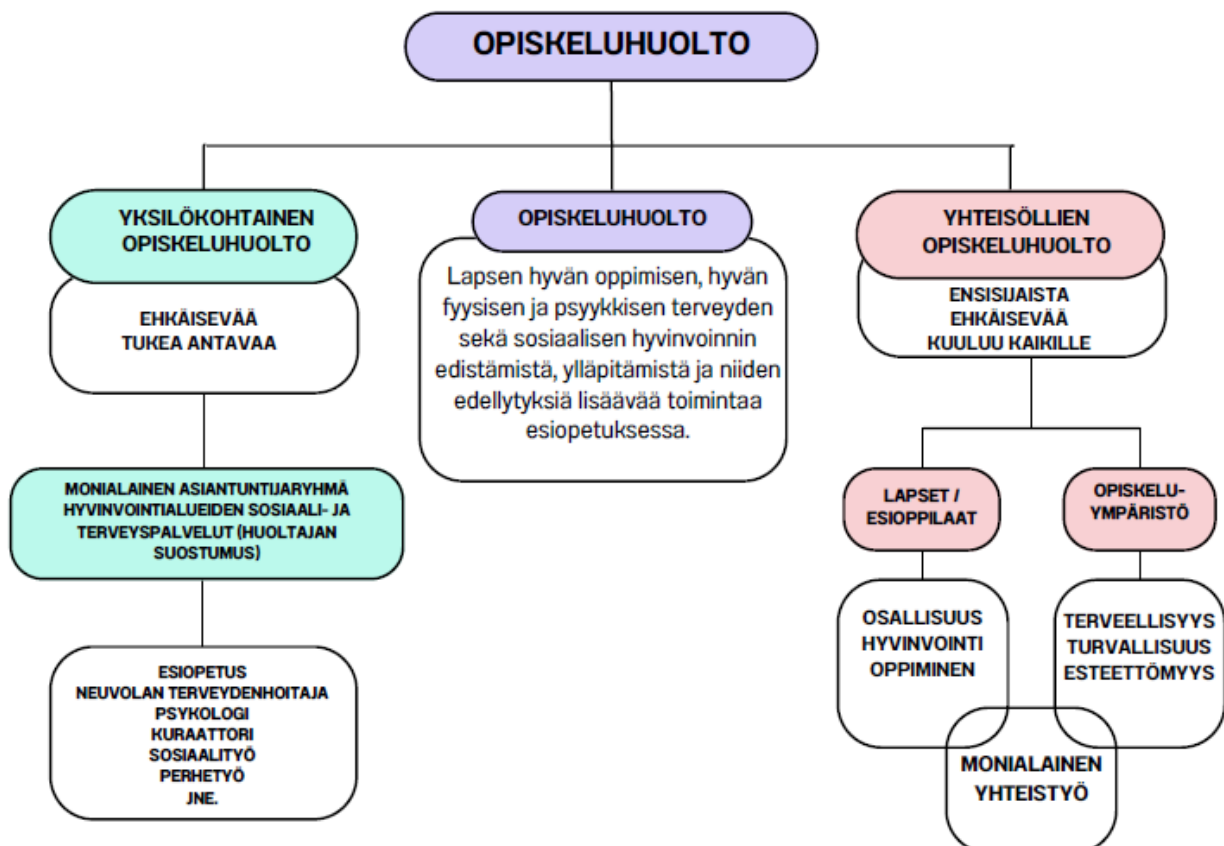
6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoillon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoillon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettujen neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna,

jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

Harjavallan kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma esiopetuksessa koskee opiskeluhoollon suunnittelua ja järjestämistä siltä osin kuin opetuksen/ koulutuksen järjestäjänä on Harjavallan kaupunki.

Opiskeluhoitosuunnitelma tarkistetaan samassa yhteydessä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma päivitetään. Päiväkodin johtaja arvioi yhdessä muun henkilöstön kanssa opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista lukuvuosittain. Opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista esiopetuksen osalta seurataan sivistyspalveluiden johtoryhmän sekä opiskeluhoollon ohjausryhmän toimesta. Lisäksi tehdään yhteistyötä rehtorien ja koulun erityisopettajien kanssa.

Kaikki esiopetuksen aikuiset ovat sitoutuneet yhteisölliseen opiskeluhoito-työhön, varhaiskasvatuksessa hyvinvointityöhön. Monialaiselle yhteistyölle on rakenteet ja selkeä vastuunjako. Työtä suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten, ja huoltajien kanssa. Työn lähtökohtana on tieto yhteisön ja ympäristön tilanteesta. Yhteisön ulkopuoliset toimijat osallistuvat monialaiseen työhön. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön tuloksia seurataan ja arvioidaan järjestelmällisesti. Kaikkien lasten ja huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa on vahvaa ja tasavertaista. Lasten kokema vuorovaikutus yhteisössä on runsasta ja heidän osallisuutensa ulottuu entistä monipuolisempiin ja vaikuttavampiin sisältöihin.

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhooltopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoollotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

Harjavallan kaupungin arvio opiskeluhoollon palveluista henkilötyövuosina:

Kuraattoripalvelut:

- alakoulut (0-6)	2 henkilötyövuotta
- esiopetus	0,2 henkilötyövuotta

Psykologipalvelut:

-varhaiskasvatus ja esiopetus	0,2 henkilötyövuotta

Esiopetuksessa yhteistyötä toteutetaan lapsen ja hänen huoltajansa kanssa huomioiden lapsen ikä ja edellytykset. Monialaisen opiskeluhoollon ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista kuuluu esiopetuksen henkilökunnalle. Monialaisen opiskeluhoollon suunnittelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan tarpeen mukaan vuosittain.

Hyvinvointialue vastaa opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltopalvelujen järjestämisestä esiopetuksessa oleville. Esiopetuksessa opiskeluhoollon toteutetaan pääsääntöisesti yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Esiopetuksen kuraattorin työn painopisteenä on yhteisöllinen opiskeluhoollotyö eli käytännössä ryhmä- ja pienryhmämuotoinen työskentely lasten kanssa. Koska esiopetuksessa ei ole oppiainekohtaista opetusta, nivoutuu kuraattorin tekemän ohjaustyöskentelyn tavoitteet hyvin laaja-alaisen kasvun kehitystehtävään ja sitä kautta muodostuvaan oppimiskokonaisuuteen.

Hyvinvointialue laatii alueellisen opiskeluhoollon suunnitelman hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhooltopalvelujen järjestämiseksi yhteistyössä opetuksen järjestäjien, oppilas- sekä huoltajien edustuksen kanssa. Alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma pohjautuu alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoollon suunnitelmiin.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (*opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito*) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Esiopetuksessa toimii yksikkökohtainen monialainen yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Ryhmän koollekutsumisesta vastaa päiväkodin johtajat. Siihen kuuluvat esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatuspäällikkö ja opiskeluhoitohenkilöstöä (hyvinvointialueen edustajia esimerkiksi kuraattori, neuvolan terveydenhoitaja, psykologi ja tarvittaessa muita monialaisia asiantuntijoita). Huoltajille lähetetään tilaisuudesta tietoa ja kutsu mahdollisuudesta osallistua. Myös lapsilta nostetaan toiveita käsiteltävistä asioista esim. lastenkokouksista. Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä opiskeluhoitossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa.

OPH:n ohjeistuksen (2024) mukaan opiskeluhoitoryhmän tehtäviin voi kuulua esimerkiksi:

- Opiskeluhoitoa koskevan tiedon kokoaminen eri lähteistä
- Rakenteiden ja toimintatapojen luominen yhteisölliselle ja ennalta ehkäisevälle työlle
- Opiskeluhoitoryhmän omien toimintatapojen kehittäminen ja arviointi
- Osallisuudesta huolehtiminen (ml. lapset, huoltajat, yhteistyökumppanit)
- Opiskeluhoitosuunnitelman (+ turvallisuussuunnitelmien) valmistelu
- Opiskeluhoitosta tiedottaminen
- Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön seuranta ja arviointi

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoiton kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitokisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

Satakunnan hyvinvointialue vastaa koulukuraattori ja -psykologipalveluista. Kuraattorit suunnittelevat lukuviikoinen päiväkodin johtajien tai esiopettajien kanssa yhteistyössä aikataulunsa, jonka mukaan työskentelevät. Koulupsykologin asiakkaaksi ohjautetaan henkilöstön ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tai huoltajan yhteydenoton tai neuvolan terveydenhoitajan kautta. Esiopetusikäiset lapset ovat neuvolapalvelujen piirissä.

Esiopetuksen opiskeluhoitollisten palveluiden tuottamiseen osallistuvat varhaiskasvatuksen, koulutoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja erikoissairaanhoidon asiantuntijat (mm. psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä). Tarvittaessa yhteistyötä tehdään muidenkin asiantuntijoiden kanssa. Käytännössä opiskeluhoitolliset palvelut rakentuvat lapsen ja hänen huoltajansa sekä eri asiantuntijoiden keskinäisessä yhteistyössä.

Esiopetuksessa yksilökohtainen opiskeluhoitollisten asiantuntijaryhmä kokoontuu huoltajan kirjallisella luvalla. Luvassa kerrotaan asiankäsittelyn aihe ja ketkä asiantuntijat ovat läsnä lapsen asioiden käsittelyssä. Yksittäistä lasta koskevassa asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhoitokertomus. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen, joka arkistoidaan.

Opiskeluhoito on lapselle maksutonta. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä eli seitsemässä arkipäivässä tai kiireellisessä tapauksessa viimeistään seuraavana arkipäivänä.

Lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

Huoltaja ilmoittaa lapsen erityisruokavaliosta lääkärin tai terveydenhoitajan todistuksella esiopetusyksiköön sekä keskuskeittiöön. Ryhmän työntekijä tiedottaa riittävässä määrin muulle henkilökunnalle tiedon lapsen allergioista ja / tai päivän aikaisen lääkityksen tarpeesta. Neuvolan terveydenhoitaja kartoittaa jokaisen määräämisaikataustusten yhteydessä erikoisruokavaliot kansallisen allergiaohjelman mukaisesti, turhien dieettien välttämiseksi, sietokyvyn lisäämiseksi ja ruokavalion monipuolisuuden säilyttämiseksi.

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoitollisten toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoitollisissa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoillon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalahoitoksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä lasten, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä sähköinen viestintäjärjestelmä. Tietoa välitetään myös puhelimitse, tekstiviesteillä ja sähköpostilla. Huoltajia tavataan oppimiskeskustelujen ja muiden tapaamisten merkeissä tarvittaessa.

Yhteistyötä tehdään hyvinvointialueen kanssa (Perhekeskus Suvituuli). Asiantuntijaryhmä voi tarvittaessa huoltajan luvalla konsultoida tai pyytää asian käsittelyyn mukaan kasvatus- ja perheneuvonnan tai muiden lapsen kanssa toimivien tahojen edustajia. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät osallistuvat opiskeluhoitotyöhön tarvittaessa. Yhteistyön ja konsultaation tavoitteena on lapsen tukeminen sekä tarvittaessa käynnistää lastensuojelutarpeen arviointi.

Esiopetuksessa toimii monialainen yhteistyöryhmä Motiimi. Ryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Ryhmän koollekutsumisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja siihen kuuluu varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, päiväkodin johtajat, varhaiskasvatuspäällikkö, opiskelijahuoltohenkilöstöä (hyvinvointialueen edustajat) ja tarvittaessa ryhmään kutsutaan myös muita toimijoita. Ryhmän tarkoituksena on kehittää ja arvioida yhteisiä toimintatapoja.

Tehostetun ja erityisen tuen yhteydessä monialainen asiantuntijaryhmä tekee tiivistä yhteistyötä lapsen, huoltajien ja lapsen hyvinvoinnista huolehtivien yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyöhön pyydetään huoltajan kirjallinen suostumus. Opiskeluhoitotyöhön osallistuvilla on oikeus luovuttaa ilman huoltajan suostumusta opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja opettajille ja päiväkodin johtajille tai rehtorille.

Perhekeskus Suvituulella tarkoitetaan verkostomaista palvelukokonaisuutta, joka sisältää lapsille, nuorille ja perheille suunnatun hyvinvointia, kasvua ja kehitystä edistävän toiminnan sekä varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen palvelut. Perhekeskuksen palvelukokonaisuuteen kuuluu neuvolapalvelut eli äitiys-, lasten- ja seksuaaliterveysneuvola. Opiskeluhoillon palvelut ovat osa perhekeskustoimintaa ja tämä tarkoittaa koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa, psykologi- ja kuraattoritoimintaa. Lapsiperheiden sosiaalipalveluihin kuuluu mm. sosiaalityö, sosiaaliohjaus, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, tuki suhdetoiminta ja kasvatus- ja perheneuvonta. Perhekeskuksiin kuuluu myös lasten ja nuorten perustason kuntoutuspalvelut kuten puheterapia, toimintaterapia ja fysioterapia. Perheoikeudelliset palvelut ovat osa perhekeskuksen palvelukokonaisuutta, samoin kuin lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveystyö. Perhekeskuksia Satakunnassa on neljä. Perhekeskus Suvituuli toimii Nakkilan, Harjavallan, Kokemäen, Huittisten, Säskylän ja Euran alueilla. Alueella toimii myös neuvolatiimi ja lapsiperheiden kohtaamispaikka.

Lasten moniammatillisiin neuvolatiimeihin ohjaututaan varhaisessa vaiheessa, kun lapsen/ nuoren perheen asioissa tarvitaan useamman ammattilaisen näkemystä. Tällöin heidän ei tarvitse hakea apua monen eri

ammattilaisen luota. Tiimiin ohjautuvilla voi olla monitahoista tuen tarvetta tai haastava elämäntilanne. Tällä työskentelyllä pyritään vähentämään päällekkäistä työtä ja laaditaan yhteinen suunnitelma perheen tukemiseksi. Asia käsitellään yhdessä lapsen (ikätaaso huomioiden) ja perheen kanssa luottamuksellisesti. Tiimiä on myös mahdollista konsultoida nimettömästi.

Kohtaamispaikkatoimintaa järjestetään perheille lähellä toimivana palveluna. Kohtaamispaikassa pyritään mahdollistamaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta, vahvistamaan vanhemmuutta sekä vähentämään yksinäisyyden kokemusta. Kohtaamispaikka on kaikille lapsiperheille tarkoitettu paikka, jonne on helppo ja mukava tulla. Toiminta siellä on maksutonta.

Opiskeluhuollon periaatteista ja yhteistyöstä tiedottaminen

Esiopetukseen liittyvistä tapahtumista tiedotetaan, sähköisen viestintäjärjestelmän välityksellä ja tiedotteilla. Opetuksen järjestäjä ja esiopetus tiedottavat kotisivuillaan yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja menettelytavoista.

Esiopetuksen ja opiskeluhuollon henkilöstöllä on velvollisuus ohjata huoltajaa hakemaan tarvitsemaansa opiskeluhuollon palveluja pyydettyä tai jos huoli lapsesta sitä vaatii.

Esiopetuksen henkilökunta perehdytetään opiskeluhuollon toimintaan heidän aloittaessaan työnsä Harjavan kaupungin palveluksessa.

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Esiopetuksen henkilöstöllä ja rehtorilla/päiväkodin johtajalla on velvollisuus ilmoittaa huoltajalle tai muulle edustajalle epäilty kiusaaminen, häirintä, väkivalta ja syrjintä oppimisympäristössä ja koulumatkalla. Ilmoitusvelvollisuus koskee kohteena ollutta ja epäiltyä lasta.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma esiopetuksessa

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

Mitä kiusaaminen on?

- Tahallista ja toistuvaa pahan mielen tuottamista toiselle
- Vallankäyttö, toisen hallinta & alistaminen
- Sanallinen kiusaaminen
 - nimittely, läillätely, ilveily
 - haukkuminen, ulkonäön arvosteleminen
 - matkiminen, toiselle rumasti puhuminen
- Fyysinen kiusaaminen
 - potkiminen, lyöminen, töniminen
 - pureminen, nipistäminen, vaatteista repiminen
 - leikkien rikkominen
- Psykykinen kiusaaminen
 - uhkailu, manipulointi, kiristäminen, vähätteleminen
 - puhumattomuus, toista ei kuunnella
 - leikkisääntöjen muuttaminen itselle eduksi
 - leikin ulkopuolelle jättäminen

Kiusaamisen ehkäisy**Yhteiset**

- Yhteiset pelisäännöt & sopimukset
 - turvallinen ilmapiiri
- Puututaan tilanteisiin välittömästi, selvitetään riidat yhdessä
- Keskustellaan hyvistä käytöstavoista
- Ryhmytyminen – Me-henki

Aikuiset

- Aikuisen aito läsnäolo ja saatavilla olo
- Ennakoidaan tilanteita etukäteen
 - pienryhmät, siirtymätilanteet
- Itsetunnon vahvistaminen
- Positiivinen palaute
- Aikuinen mukana leikeissä
- Oikeudenmukaisuus – lapsi nähdään omana itsenään ja häntä kunnioitetaan sellaisena
- Yhteistyö vanhempien kanssa

Lapset

- Vuorovaikutustaitojen harjoittelu
 - opetellaan yhdessäoloa

Kiusaamiseen puuttuminen

- Tilanteeseen puututaan, kun:
 - lapsi on yksin, paha mieli, itkee
 - lapsi kokee tilanteen esim. ahdistavana
 - kyseessä selvästi esim. fyysinen kiusaaminen
- Puuttumisen keinot:
 - Aikuinen tilanteessa rauhoittaja/ selvittäjä
 - Tilanteen käyminen läpi lasten kanssa
 - Tilanteen rauhoittaminen
 - eri tiloihin jakaminen
- Tilanteen selvittäminen keskustelemalla:
 - Syy kiusaamiseen
 - Miten tulee toimia seuraavalla kerralla
 - Toisen asemaan asettuminen, miltä tuntuu
 - Anteeksi pyytäminen & anteeksi antaminen
 - Aikuisen syli avoin kaikille
 - Lasta kunnioittaen
 - ei menetä kasvoja muiden edessä

Puuttumisen välineet**ja yhteistyö vanhempien kanssa**

- Yhteiset pelisäännöt ja sopimukset
 - käydään yhdessä lasten kanssa läpi
- Positiiviset palautteet
- Läsnäolo, keskittyminen lapsiin
- Vanhempien kanssa käydään avointa, rehellistä keskustelua
- Kiusaamistilanteissa käydään keskustelu molempien osapuolien vanhempien kanssa
 - kerrotaan että asia käsitelty
- Huumori ja hyvä ilmapiiri!

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Esiopetukseen on laadittu kriisisuunnitelma, joka päivitetään tarvittaessa. Kriisisuunnitelman sisältö käydään työyhteisön kanssa yhdessä läpi uuden lukuvuoden alkaessa. Kriisisuunnitelmassa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁷⁵. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁷⁶.

⁷⁵ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

⁷⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §